

Висновки

З нашого погляду необхідно створювати інший структурний підхід до розробки інновацій. Під впливом науково-технічного прогресу число груп, орієнтованих на певні задачі, проблеми розвитку, конкретних споживачів і інших спеціалізованих груп і команд збільшувалося доти, поки організація не стала схожою на вільну коаліцію напівнезалежних груп, організованих навкруги вільно пов'язаних між собою продуктів, споживачів або технологій.

Не існує єдиної широко прийнятої назви для такої організаційної структури, але вона часто описується як едхократична, багатомірна, партіципативна.

Комбінацією розглянутих типів інноваційних організацій є організація, що орієнтована на ринок. Організації, що орієнтовані на ринок, більш чутливі до технологічних і ринкових трендів, більш гнучкі і більш інноваційні, ніж такі ж по величині функціональні або матричні організації. Принциповою відмінністю даного типу організації від інших є те, що якщо в інших випадках безпосередньо навколо ринку групувалася тільки частина організації, то в даному випадку мова йде про групування всіх частин організації навколо ринку чи ринків.

Організація проектується виходячи з вимог споживача. У результаті цього замість твердої ієрархії виникають автономні групи чи цільові творчі колективи (ЦТК). Цим групам (ЦТК) звичайно надається статус «центру прибутку».

Самі групи (ЦТК), в яких усі відповідають за все, функціонують у рамках закріпленого за ними процесу (виду діяльності). Це так званий принцип «безмежної» організації, запропонований генеральним директором компанії «Дженерал електрик» Джеком Велчем. На основі цього принципу ліквідуються межі по вертикалі й горизонталі та зламуються зовнішні перепони між компанією, її клієнтами і постачальниками. Це означає розрив неперервного ланцюга розпоряджень з одного центру і впровадження системи, за якої управлінці не контролюють один одного й

окремі апаратні інстанції замінюються тимчасовими творчими групами. Робота групи оцінюється з урахуванням участі у прийнятті рішень. «Безмежна» організація наближається до ідеалу організації, концепція якої була запропонована Пітером Сенджем і прийнята багатьма фірмами, що працюють у сфері інновацій. Розрізняють п'ять основних характеристик такої організації, це:

- працівники звільняються від старих способів мислення;
- навчаються бути відкритими відносно один одного;
- розуміти, як дійсно працює організація;
- визначати плани і перспективи роботи, з якими погоджуються інші;
- працювати разом, спільно для здійснення цих перспектив;
- залучення керівників усіх рівнів і спеціалістів у сферу активної творчої діяльності з прискорення інноваційного вдосконалення всієї системи виробництва, всієї організації.

Список використаних джерел

1. Гетьманський В.О. Економічна природа та теоретична сутність ефективності функціонування підприємства // Науковий вісник НЛТУ України: збір. наук.-техн. пр. / В.О. Гетьманський. – 2009. – Вип. 19.13. – С. 100–104.
2. Гринкевич С.С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень // Науковий вісник НЛТУ України: збір. наук. пр. / С.С. Гринкевич. – 2008. – Вип. 18.5 – С. 110–114.
3. Кандалицев В.Г. Сбалансированное управление предприятия: учеб. пособ. / В.Г. Кандалицев. – М.: КНОРУС, 2006. – 224 с.
4. Кантор Е.Л. Экономика предприятия / Е.Л. Кантор. – СПб.: Питер, 2002. – 352 с.
5. Кучерявый А.В. Стратегическая устойчивость предприятия: понятие и составляющие / А.В. Кучерявый // Надежность. – 2005. – №1. – С. 14–18.
6. Cannon W.B. The Wisdom of the Body / W.B. Cannon. – Norton, New York, 1936. – 176 p.

УДК 631:339.44

О.Р. ЖИДЯК,

к.е.н., доцент, докторант, Науково-дослідний фінансовий інститут Академії фінансового управління Міністерства фінансів України

Фінансовий інноваційний механізм функціонування агропідприємницьких структур України

У статті розглянуто сутність фінансового механізму агропідприємницьких структур на інноваційній основі. Представлено чинники, що впливають на формування фінансового механізму агропідприємницьких структур.

Ключові слова: фінансовий механізм, фінансові ресурси, агропідприємницькі структури, аграрний сектор економіки, агропромислове виробництво, конкурентоспроможність.

В статье рассмотрена суть финансового механизма агропроизводственных структур на инновационной основе. Представлены факторы, влияющие на формирование финансового механизма агропроизводственных структур.

Ключевые слова: финансовый механизм, финансовые ресурсы, агропроизводственные структуры, аграр-

ний сектор економіки, агропромислове виробництво, конкурентоспособність.

Essence of financial mechanism of agropidприємницьких структур is considered in this article. Factors which influence on forming of financial mechanism of agropidприємницьких структур are presented.

Keywords: financial mechanism, financial resources, agropidприємницьких структур, agrarian sector of economy, agroindustrial production, competitiveness.

Постановка проблеми. Трансформаційні економічні та фінансові перетворення в Україні зумовлюють необхідність переосмислення економічної сутності та значення фінансових ресурсів в економічній системі держави, їхньої ролі в управлінні діяльністю підприємств. Фінансові ресурси суб'єктів господарювання є найважливішим ресурсом, що уможливує їхню діяльність та забезпечує безперервність функціонування.

Фінансове забезпечення агропідприємницьких структур потребує зваженого підходу до застосування різноманітних фінансових інструментів. Це зумовлено багатоваріантністю і різноплановістю умов діяльності аграрних формувань та вимагає комплексного підходу в межах єдиного механізму формування і визискування фінансових ресурсів агропідприємницьких структур.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Значний внесок у розробку теоретико-методологічних засад процесів формування і використання фінансових ресурсів в аграрній сфері України зробили видатні вчені економічної аграрної науки, особливо В. Андрійчук, В. Амбросов, В. Галушко, О. Гудзь, М. Дем'яненко, І. Зеліско, Т. Єфіменко, П. Лайко, І. Лукінов, Ю. Лупенко, П. Макаренко, М. Малік, Ю. Нестерчук, Б. Пасхавер, П. Саблук, П. Стецюк, А. Чупіс та інші. Своїми фундаментальними ідеями, концепціями та пропозиціями вони збагатили економічну науку, сформували базис та визначили вектори новітніх, сучасних поглядів у дослідженнях визначеної проблематики. Проте недостатня увага приділяється теоретичним засадам функціонування механізму забезпечення фінансовими ресурсами діяльності й економічного розвитку агропідприємницьких структур.

Метою статті є дослідження механізму формування і визискування фінансових ресурсів у агропідприємницьких структурах, виявити галузеві особливості та чинники, що впливають на формування фінансового інноваційного механізму.

Виклад основного матеріалу. Ситуацію, що склалася в Україні, А. Мотил визначає так: є люди та речі, але немає механізму, здатного ними керувати [1, с. 52]. Механізм як категорія є тим інструментом, що забезпечує поступальний розвиток об'єкта, на який спрямовано рушійну силу чинників зовнішнього середовища. Структура та зміст механізму зазнають змін у процесі розвитку суспільного виробництва, тобто кожний суспільно-економічний формації відповідає адекватний механізм. Враховуючи, що на кожному етапі розвитку суспільство є стійкою взаємопов'язаною сукупністю елементів або просто системою, сутність механізму відоб-

ражає притаманне лише йому вирішення проблеми адекватності елементів та цілей на відповідному етапі розвитку.

За адміністративної економіки механізм розвитку продуктивних сил визначався як «механізм господарський». За превалювання адміністративних умов зміст цього поняття розглядався як складова частина системи управління економіки.

У 90-х роках минулого століття, з початком переходу до ринкової економіки, створення механізму було пов'язане з різноманітними аспектами мікроекономічної та макроекономічної моделі існування окремих економічних суб'єктів, у тому числі, агропідприємницьких структур. Зокрема, податковий механізм, фінансовий механізм, організаційний механізм, економічний механізм, управлінський механізм тощо. Вагомий внесок у розвиток цього аспекту зробили як вітчизняні вчені, так і західні економісти. В їхніх працях механізм дії економічної системи має назву «механізм ринковий» [2].

Багато науковців, пропонуючи своє тлумачення категорії «механізм», висвітлюють лише складові цієї складної категорії. Тобто трактування категорії «механізм» здійснюється з наголосом на тих чи інших його аспектах, але всі дослідники одностайні в тому, що механізм – це складна, багатопланова система. Механізм, що забезпечує дотримання встановлених правил, стає компонентом інституціональної структури суспільства внаслідок того, що правила виконують функцію обмежень у ситуації вибору лише в тих випадках, коли вони є діючими, функціонуючими.

Важливим для розуміння сутності поняття «механізму» є його організація. Щодо категорії «організація», то з латинської мови цей термін перекладається як надання стрункого вигляду чомусь, влаштування чогось. З плином часу це поняття змінило не стільки свій зміст, скільки статус. Сукупність перетворюється на ефективну працюючу систему за допомогою організації. Тобто організація – це цілеспрямоване упорядкування систем і процесів, що в них відбуваються. Стосовно матеріальних систем під організацією розуміють створення системи з необхідних ресурсів [3, с. 9–11]. У деяких літературних витоках термін «організація» тлумачать виходячи зі змісту французького слова *organisation* – «...планомірний, продуманий устрій».

Організація – це сукупність процесів або дій, що зумовлюють об'єднання елементів, частин у ціле, утворення життєздатної стійкої системи; внутрішня впорядкованість; взаємодія відносно незалежних частин цілого, зумовлена його будовою. Загальні питання об'єктивної необхідності організації будь-якої системи як взаємодії частин, що утворюють органічне ціле, вперше дослідив і розкрив відомий учений А. Богданов на початку ХХ ст. у працях, присвячених тектології – науці загальної організації. Організаційний підхід до дослідження будь-якої системи означає вивчення її внутрішньої структури та взаємодії із зовнішнім середовищем. Необхідність організації визначається внутрішньою структурованістю елементів системи як цілого, наявністю в елементах таких властивостей, як адаптивність один до одного і здатність чинити опір їх поєднанню. Сутність організованості цілого (системи) визначається мірою поєднання його елементів. Там, де стикаються активності й існує

протидія, реальні результати цілого підвищуються, коли поєднання є більш «гармонійним» і має менше «протиріч», це означає вищу організованість [4, с. 644–646].

Зокрема, організація ефективної діяльності економічного суб'єкта в умовах ринку має забезпечити внутрішню гармонію, а також відповідність його системі, елементом якої він є. Отже, організаційна складова механізму повинна встановити взаємозв'язки кожної виробничої ланки, способи функціонування, визначити роль, завдання, функції, а також методи, за допомогою яких виконуватиметься поставлене завдання.

Сучасні дослідники, як правило, розглядають окремі механізми: економічні, ринкові, організаційні, господарські, фінансові тощо, хоча на практиці вони окремо майже не використовуються. Сьогодні дедалі більше вчених зосереджують увагу на дослідженні проблем функціонування економічних та фінансових механізмів. Зокрема, А. Кульман під економічним механізмом розуміє необхідний взаємозв'язок, що природно виникає між різноманітними економічними явищами. Він пропонує розглядати економічні механізми закритого та відкритого типу залежно від їх дії, при цьому не розмежовуючи визначення економічного й ринкового механізмів [5, с. 26].

Т. Мостенська робить висновок, що економічний механізм – це механізм реалізації економічної політики держави, який за допомогою визискування державних важелів регулювання спрямовує дію ринкових законів у необхідному для держави напрямі, або це механізм впливу державного регулювання на дії ринкових законів з метою досягнення накреслених цілей [6, с. 96]. А. Чочаєв під організаційним механізмом розуміє систему організації управління, що включає структури організаційного управління та об'єкти організаційного управління. Як останні виступають виробничі об'єкти (підприємства, об'єднання, виробничі напрями, підгалузі та ін.), які можна розглядати як конкретні організаційні форми виробництва [7, с. 6].

Поняття «фінансовий механізм» є досить широким і охоплює різні аспекти й методи фінансового регулювання, організаційні та управлінські рішення. Фінансовий механізм є результатом дії системи внутрішніх і зовнішніх чинників функціонування та розвитку економічного суб'єкта, в якому відображається складна система різноманітних взаємодіючих фінансових відносин. Ці детерміновані та стохастичні взаємозв'язки складні, різноманітні, динамічні, зміна одного з них призводить до зміни інших і фінансового стану взагалі.

Агропідприємницькі структури вважаються ключовою ланкою розвитку аграрного сектора економіки України, де зароджуються внутрішні мотиви й формується стимул для розвитку інноваційної економіки. В них поєднуються природні, трудові, матеріальні, фінансові та інформаційні ресурси для здійснення відповідної діяльності.

Сьогодні на фінансовий інноваційний механізм діяльності агropідприємницьких структур більшою мірою впливають зовнішні чинники, якщо розглядати агropідприємницькі структури як модель відкритої системи, згідно з якою до них із зовнішнього середовища надходить інформація, фінансові й

людські ресурси та матеріали. Це так звані входи системи – чинники макросередовища. Далі ці входи обробляються, і на виході вони створюють продукцію чи послуги. До чинників макросередовища належать природні фактори, макроекономічна ситуація в країні, стабільність фінансової системи країни, фінансові відносини агropідприємницьких структур із бюджетами всіх рівнів та позабюджетними фондами; з фінансовими інститутами (банками, фондovими, валютними біржами, страховими компаніями тощо); з організаціями виробничої інфраструктури (підприємствами транспорту й зв'язку); рівень конкуренції у галузі. До тих, що негативно впливають на роботу агropідприємницьких структур, слід віднести економічну нестабільність держави, недосконалість кредитної й податкової політики, диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію і промислові товари, взаємні неплатежі, інфляцію, зміну політичного курсу влади, стан економіки в цілому тощо.

До внутрішніх чинників середовища агropідприємницьких структур належать фінансові відносини між їх структурними підрозділами; між формуванням та засновниками (акціонерами), між формуванням і персоналом, між партнерами (продавцями та покупцями продукції), природоохоронна діяльність, наявність та визискування засобів, предметів праці, трудових ресурсів, рівень досконалості фінансової структури формування, якість фінансового, управлінського й податкового обліку, аналіз структури витрат і шляхів її оптимізації, загальна оцінка дієвості функціонування виробництва та узгодження його із фінансовим планом формування тощо [8].

Найбільший негативний вплив на функціонування фінансового механізму спричиняє дефіцит власних обігових засобів, відсутність фінансової служби та стратегічного планування, недостатній рівень кваліфікації керівників і працівників, зокрема юридичної служби. На рівні формування управління фінансовими ресурсами має розглядатися як адаптивний механізм, за допомогою якого воно постійно перебуває в процесі пошуку найефективніших зв'язків із зовнішнім економічним середовищем.

Головною метою створення фінансового інноваційного механізму агropідприємницьких структур є стійкий розвиток й ефективне управління формуванням та визискуванням фінансових ресурсів. Видається слушною думка економістів [5, 9], що основою фінансового механізму є фінансові відносини, які складаються з приводу формування, визискування, нагромадження, обміну, розподілу, перерозподілу фінансових ресурсів.

Розширенню виробництва та ефективнішому використанню фінансових ресурсів сприяють економічні, ринкові, складові фінансового механізму. Фінансовий аспект висвітлює проблеми розвитку та функціонування аграрних формувань й забезпечує кінцеві результати виробництва, тобто під фінансовим механізмом діяльності агropідприємницьких структур слід розуміти ланцюг послідовних фінансових явищ.

Окремі вчені розглядають фінансовий механізм як управління фінансами, тобто як фінансовий менеджмент. Вони аргументують це тим, що сутність менеджменту полягає в умінні

правильно визначати цілі для своєї системи управління й здатності ефективно досягати їх при обмеженості ресурсів [7, с. 6]. Деякі автори, ототожнюючи фінансовий механізм з фінансовим менеджментом, подають його як схему управління фінансами, що складається з двох підсистем – механізм управління фінансовими відносинами та механізм управління грошовими фондами [10, с. 128]. Наголошуємо на спірності таких підходів, оскільки категорія «фінансовий механізм» видається складнішою й охоплює більше коло питань. Визискування категорії «фінансовий механізм» у фінансовому забезпеченні агропідприємницьких структур дає змогу комплексно поєднати необхідність організації фінансового забезпечення й управління економічними процесами під впливом мікроекономічних і макроекономічних чинників. Даний механізм – це єдність двох сторін: об'єктивної та суб'єктивної. Суть об'єктивної сторони полягає в дії об'єктивних економічних законів, а суб'єктивної – у взаємозв'язаній діяльності всіх елементів механізму, що побудована з урахуванням їх цілей, потреб та інтересів.

Власне, фінансовий механізм можна представити у двох взаємопов'язаних підсистемах: функціональній (охоплює фінансово-економічні та організаційні аспекти функціонування агропідприємницьких структур) і забезпечувальній (формує необхідну методичну, правову, фінансову й інші умови реалізації мети формування).

Як свідчать результати досліджень, фінансовий інноваційний механізм діяльності агропідприємницьких структур – це система елементів організації, пошуку та мобілізації фінансових ресурсів та відповідних їм економічних інструментів, поєднання яких дозволяє досягти єдиної мети – надходження необхідних фінансових ресурсів для здійснення виробництва.

З погляду діалектичного методу, який є підґрунтям усіх економічних категорій, фінансовий механізм діяльності агропідприємницьких структур – це плановірно організована сукупність форм і методів свідомого впливу на об'єкт, за допомогою якого аграрне формування, враховуючи пріоритети й принципи економічного розвитку галузі, досягає бажаного ефекту; це система взаємодій і взаємозв'язків між організаційними, економічними, фінансовими, технологічними, соціальними та екологічними важелями управління агропідприємницьких структур, що виникають у динаміці. Тобто це сукупність відносин з метою пошуку, залучення та визискування фінансових ресурсів і застосування ефективних організаційно-управлінських методів з урахуванням ендогенних (відсутність концептуальності в плануванні фінансового забезпечення діяльності агропідприємницьких структур) та екзогенних (неефективність фінансового забезпечення через дію різноманітних обставин, невідкладних врахуванню та незалежних від агропідприємницьких структур) факторів.

Висновки

Забезпечення агропідприємницьких структур фінансовими ресурсами здійснюється відповідно до об'єктивних економічних законів, що діють в усіх галузях економіки. Однак дія цих законів проявляється специфічно, що зумовлено

особливостями самої галузі. Причому переважна більшість цих особливостей спричинена зовнішніми некерованими чинниками, що не піддаються впливу чи регулюванню.

Дослідження функціонування агропідприємницьких структур у сучасних умовах свідчить про їх істотні особливості порівняно з підприємствами інших галузей економіки, що впливає на забезпечення фінансовими ресурсами, зокрема на визискування, формування та нагромадження фінансових ресурсів. Розуміти та враховувати ці особливості необхідно для того, щоб у процесі забезпечення агропідприємницьких структур фінансовими ресурсами не допустити прийняття необачних рішень, які матимуть негативний вплив на цю важливу сферу матеріального виробництва та будуть суперечити їй природі.

Особливості забезпечення агропідприємницьких структур та їх конкретний прояв є тією об'єктивною основою, яку слід найповніше враховувати при виборі відповідної структури фінансових ресурсів і джерел їх фінансування, управлінні фінансовими потоками, формуванні обґрунтованого обсягу виробничих запасів, визначенні обсягів і форм фінансових резервів та напрямів визискування фінансових ресурсів тощо.

Саме від цього залежатиме ефективність інноваційного механізму забезпечення фінансовими ресурсами агропідприємницької структури, що безпосередньо охоплює всі фінансові відносини аграрного формування, починаючи із нагромадження та акумуляції певної кількості фінансових ресурсів для придбання необхідних виробничих запасів з метою забезпечення безперервності виробничого процесу і закінчуючи розподілом отриманих прибутків.

Список використаних джерел

1. Motyl A. Dilemmess of independence Ukraine. – New York after, 1999. – P. 54–55.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга: пер. с англ. – М.: Росинтэр, 1998. – 704 с.
3. Саблук П.Т., Карич Д.Я., Коваленко Ю.С. Основы організації сільськогосподарського ринку. – К.: ІАЕ УААН, 2006. – 190 с.
4. Економічна енциклопедія: у 3 т. / Редкол.: В.С. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 864 с.
5. Кульман А.М. Экономические механизмы. – М.: Прогресс, 1999. – 360 с.
6. Мостенська Т.Л. Економічний механізм функціонування молочної промисловості України: (монографія). – К.: УДУХТ, 2002. – 328 с.
7. Чочаев А.Х. Организационно-экономический механизм обеспечения предприятий лесопромышленного комплекса сырьевыми ресурсами. – М.: Изд-во Моск. гос. ун-та леса, 2008. – 166 с.
8. Комаринський Я., Яремчук І. Фінансово-інвестиційний аналіз: навч. посібник. – К.: «Українська енциклопедія» ім. Бажана – Агентство «Книга пам'яті України», 1999. – 298 с.
9. Лукинов І.І. Регулюючі ринкові і державні механізми в агробізнесі України: Соціально-економічна ситуація та шляхи подолання кризового стану в АПК України. – К.: ДОД ІАЕ, 1999. – С. 4–6.
10. Крайнік О.П., Клепикова З.В. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. – К.: Дакор, 2005. – 260 с.